

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Підручник

Херсон
ОЛДІ-ПЛЮС
2019

УДК 342(1-87)(075)
К65

Автори:

- Бондаренко І.О.**, кандидат юридичних наук (тема 10).
Віткова В.С., кандидат юридичних наук (співавтор теми 2).
Волкова Д.Є., кандидат юридичних наук (співавтор теми 7).
Дешко Л.М., доктор юридичних наук, професор (тема 9).
Китайка О.В., кандидат юридичних наук (тема 13).
Коваленко Р.О., кандидат юридичних наук (тема 8).
Крусян А.Р., доктор юридичних наук, професор (тема 1).
Куранін В.О., старший викладач (теми 16, 19-20).
Мішина Н.В., доктор юридичних наук, професор (теми 15, 17, співавтор теми 18).
Міхальов В.О., доцент (теми 3-4, співавтор тем 2, 7).
Назарко А.Т., кандидат юридичних наук (співавтор теми 18).
Панасюк В.М., кандидат юридичних наук (тема 11).
Савчин М.В., доктор юридичних наук, професор (тема 14).
Сухонос В.В. (мол.), доктор юридичних наук, професор (тема 12).
Терлецький Д.С., кандидат юридичних наук, доцент (тема 5).

Конституційне право зарубіжних країн : підручник / Н.В. Мішина, В.О. Міхальов, В.О. Куранін та ін. ; за ред. Н.В. Мішиної, В.О. Міхальова. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. – 644 с.

ISBN 978-966-289-289-5

Підручник «Конституційне право зарубіжних країн» структурно поділений на дві частини – загальну, в якій розглядаються основні інститути конституційного права в зарубіжних країнах (безпосередня демократія, глава держави, парламенти, уряди та ін.) та особливу, яка присвячена основам конституційного права таких країн, як Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка, Японія.

Для студентів, аспірантів і викладачів юридичних та гуманітарних вузів і факультетів. Підручник може бути корисний широкому колу осіб, які цікавляться проблемами конституційного права в зарубіжних країнах.

УДК 342(1-87)(075)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
--------------------	----------

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Вступ до конституціоналізму в зарубіжних країнах	8
Тема 2. Предмет і система конституційного права зарубіжних країн	42
Тема 3. Джерела конституційного права в зарубіжних країнах	63
Тема 4. Конституції зарубіжних країн	85
Тема 5. Конституційний контроль	119
Тема 6. Форми держави у зарубіжних країнах	148
Тема 7. Конституційне положення особистості в зарубіжних країнах	171
Тема 8. Громадянське суспільство в зарубіжних країнах	196
Тема 9. Конституційно-правовий статус політичних партій в зарубіжних країнах	217
Тема 10. Конституційні інститути безпосередньої демократії у зарубіжних країнах	233
Тема 11. Законодавча влада в зарубіжних країнах	281
Тема 12. Глава держави в зарубіжних країнах	318
Тема 13. Уряд у зарубіжних країнах	366
Тема 14. Судова влада у зарубіжних країнах	387
Тема 15. Місцеве самоврядування у зарубіжних країнах	424

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 16. Конституційне право Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії	448
Тема 17. Конституційне право Сполучених Штатів Америки	480
Тема 18. Конституційне право Федеративної Республіки Німеччина	541
Тема 19. Конституційне право Французької Республіки	584
Тема 20. Конституційне право Японії	615

ВСТУП

Юридична наука не обмежується рамками національного права окремої країни, тому використання зарубіжного досвіду збагачує дослідження вітчизняної правової системи. Відповідні знання формують врівноважене, вільне від упереджень відношення до юридичної дійсності, розширюють світогляд та мають практичну користь. Не є виключенням і наука конституційного права.

Навчальний курс конституційного права зарубіжних країн присвячений узагальненій характеристиці конституційно-правової теорії та практики різних країн світу, загальна кількість яких наближається до двохсот. Ці держави мають відмінності в конституційно-правовому регулюванні, що обумовлено особливостями економічного, соціального та політичного розвитку. Найбільший інтерес об'єктивно викликають демократичні країни: саме в них було започатковано становлення сучасного конституційного права. Їх державно-правовий досвід є орієнтиром для України. Проте і досвід держав з антидемократичним режимом також є показовим з погляду врахування недоліків, які йому притаманні.

Вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» має три головні цілі: загальноосвітню, правознавчу і практичну. З загальноосвітньої точки зору значення даного предмета пов'язано з необхідністю підвищення загальної культури студентів – майбутніх юристів. Правознавча мета курсу полягає у поглибленні теоретичних знань про моделі правового регулювання статусу особистості; конституційні засади економічної, соціальної та політичної систем суспільства; засади його духовного життя; різні форми правління, територіально-політичного устрою держави; системи державних органів та органів місцевого самоврядування. З практичної точки зору опанування навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» пов'язане з вивченням конституційно-правових інститутів і методів конституційного регулювання, їх позитивних і негативних

сторін. Знання конституційної теорії та практики різних країн сприятиме вдосконаленню конституційно-правового регулювання в Україні з урахуванням її національних особливостей.

Конституційне право зарубіжних країн як навчальна дисципліна – це система знань про відповідну галузь та науку. Навчальний курс «Конституційне право зарубіжних країн» побудований таким чином, щоб забезпечити послідовне і логічне викладення матеріалу, розкрити зміст основних положень конституційної теорії та практики.

Опанування навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» передбачає не тільки прослуховування лекційного курсу, а й значну самостійну роботу студентів, ознайомлення їх з конституціями зарубіжних держав та рекомендованою до практичних занять літературою. Особливу увагу при підготовці до практичних занять і до іспиту доцільно приділити не тільки ключовим, але і проблемним питанням кожної з досліджуваних тем. Ці питання узагальнені й представлені у вигляді тестів і завдань в Робочому зошиті з конституційного права зарубіжних країн, який є логічним продовженням цього навчального посібника і дозволяє закріпити вивчені теоретичні положення на практиці.

Курс конституційного права зарубіжних країн має спеціалізований, політико-правовий характер, його вивчення є найважливішою умовою не тільки юридичної, а й загальнотеоретичної підготовки студентів, розширенню їх світоглядних уявлень.

Завданням навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» є професійна підготовка юристів, яка відповідає таким кваліфікаційно-нормативним вимогам:

– знання: джерел конституційного права зарубіжних країн, сучасних особливостей конституцій, моделей конституційного правосуддя, елементів конституційно-правового статусу особистості, інститутів безпосередньої демократії, сучасних форм держави, конституційних моделей законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування, партійних систем, основ конституційного права Сполучених Штатів Америки, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії, Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччини, Японської Держави та інших держав;

- уміння: здійснювати пошук, систематизацію, обробку, використання інформації про конституційне будівництво в зарубіжних країнах, користуватися методиками вивчення і удосконалення законодавства;
- навички: підготовка інформаційних оглядів і порівняльних таблиць за законодавством зарубіжних країн з метою удосконалення конституційно-правового регулювання в Україні.